

М.М. Ладченко,
Ю. В. Юсип-Якимович
(Ужгород)

СЛОВ'ЯНО-ГЕРМАНСЬКІ СЕМАНТИЧНІ УНІВЕРСАЛІЇ В ГАЛУЗІ ОНОМАТОПОЕТИКИ

УДК 811.16:811.11'.373

Ладченко М.М., Юсип-Якимович Ю. В. Слов'яно-германські семантичні універсалії в галузі оноματοпоетики; 19 стор.; кількість бібліографічних джерел – 49; мова українська.

Анотація. У статті досліджуються слов'яно-германські семантичні універсалії в галузі оноματοпоетики. Хоч зіставлявані мови належать до різних мовних систем, однак у них наявні універсальні семантичні утворення. Семантика цих слів мотивована звуками наколишнього світу.

Ключові слова: оноματοпоетика, семантичні універсалії, позамовне звучання, оноματοпи, семантична вмотивованість.

Стаття є продовженням дослідження авторами слов'яно-германських лексичних паралелей, які становлять собою мовні семантичні універсалії в галузі оноματοпоетичної лексики (див.позицію 15 у списку літератури).

Оноματοпея, функціонуючи в усіх мовах індоєвропейської сім'ї, про що свідчить поданий нами огляд наукових досліджень різних груп мов, дає можливість долучитися до типологічних досліджень, власне до відносно нового напрямку – лінгвістики універсалій. «Головна особливість універсалізму полягає в тому, що він прагне виявити лінгвістичні універсалії індуктивно і разом з тим хоче мислити категоріями, спільними для всіх мов» [10,с.378)].

Найбільш чітке визначення лінгвістичних універсалій наводиться в «Меморандумі відносно лінгвістичних універсалій», авторами якого були Д.Грінберг, Ч.Озгуд, Д.Дженкінс: « При всій своїй безмежній різноманітності всі мови створені за однією й тією ж моделлю. Деякі міжмовні подібності і тотожності піддавались формалізації, інші ні, однак лінгвісти, які проводили дослідження, у багатьох випадках так чи інакше усвідомлюють їх існування і

використовують в якості керівних принципів при аналізі мов», - зазначається у вступній частині меморандуму [10,с.378)]. Лінгвістичні універсалії за своєю природою підсумовують констатації відносно характеристик чи тенденцій, що поділяються всіма людьми в їх мовленнєвій діяльності.

Найповніше лінгвістика універсалій представлена в працях Р.Якобсона, А.Мартіне, Є.Куриловича.

Р.Якобсон у працях різних періодів неодноразово зазначав, що шлях до вивчення мовних універсалій, які в сукупності повинні представити структуру людської мови взагалі, лежить через типологічне вивчення мов.

« Мови світу можна фактично розглядати як багатоманітні варіації однієї теми, яка охоплює весь світ – людської мови», - зазначав він [29,с.379].

Р.Якобсон установив конкретні лінгвістичні універсалії – це відома шкала диференціальних ознак як елементарних фонологічних одиниць, за допомогою якої можна описати фонему будь-якої мови.

На переконання Р.Якобсона, універсалії можуть утворювати свого роду систему самі по собі [29,с.379].

Такою системою, на наш погляд, є оноματοпоетика. Оноματοпея в будь-якій мові своєю об'єктивною основою має позамовне звучання. Утворення ономатопів визначається двома чинниками – екстралінгвальним, або “універсальним” (незалежним від конкретної мови), і лінгвальним (що виявляється різним чином, залежно від конкретної мови). Ономатопи і їх похідні – слова, в основі яких лежить наслідування людиною звуків живої або неживої природи. В ономатопах та відономатопоетичних утвореннях характерною ознакою є звук, що становить наслідування позамовного звучання або фонетична вмотивованість, людина наслідує звучання в результаті пізнання нею навколишнього світу.

Існує низка праць, виконаних на неіндоевропейському оноματοпоетичному матеріалі. Л. Хакулінен писав, що категорія “дескриптивних слів” у фінській мові “настільки багатоманітна і життєва, що її слід вважати однією з найхарактерніших особливостей словникового складу фінської мови” [24,

с.22]. В інших мовах угро-фінської групи найбільш досліджені звуконаслідування в угорській мові (див. праці В. Скалічки, З. Гомбоц, К. Майтинської).

На численні оноματοпоетичні утворення в алтайських мовах звертав увагу Г. Рамстедт. Він указував на недостатню вивченість оноματοпеї: “Оноματοпоетичні слова часто обговорювалися у зв’язку з різними мовами, проте, наскільки мені відомо, ніхто ніколи не намагався вичерпно і систематично дослідити цей вид слів” [46, с.16].

У тюркських мовах першим у вивченні оноματοпеї був М. І. Ашмарін [1; 2; 3]. Пізніше дослідження проводили В. К. Дмитрієв [9], Г. Е. Корнілов [12]. У турецькій мові оноματοпею досліджував М. Бітгнер [32] та ін.

З типологічної точки зору розглянена оноματοпея в башкирській мові у працях Л.Лапкіної[17].

Глибока розробка проблеми оноματοпеї в семітських мовах викладена в працях А.М.Газова-Гінзберга [7]. Окрім семітських, автор подає аналіз оноματοпоетичних коренів більше десяти мов чотирьох неспоріднених мовних сімей світу і доходить висновків, що підтверджують тезу про одвічний зв’язок звука із значенням при виникненні людської мови взагалі.

Останнім часом досліджується багатоманітність оноματοпоетичних утворень японської, перської мов [26].

Є ціла низка праць з оноματοпеї, побудованих на індоєвропейському матеріалі - праці С.Я. Лур’є, М.Й. Коржінека, Е.Швентнера. У сучасному індійському мовознавстві – у мові хінді [6].

Проблемі зв’язку між звучанням і значенням на матеріалі германських мов, особливо німецької, присвячені праці В.Вундта, Г.Пауля, В. Косова, Г. Гілмера, Г.Зоммера, Т.Шіппан.

Англійським оноματοпам присвячені праці С. В. Вороніна [5]. У студіях М.Граммона [35] і Й. Йордана [37] вивчається оноματοпея романських мов. Звуконаслідування румунської мови досліджені в працях Й. Йордана [37], А. Граура [36], а також у статтях чеського романіста З. Віттоха [49]. Французькі

ономатопи розглядалися в працях М. Граммона [35], Е. Е. Корді [143], іспанські – в працях В. Дієго [33], італійські – у Л. Шпітцера [48], латинські – в А. Граура [36]. Значний звуконаслідувальний матеріал був зібраний та інтерпретований у литовській мові Л. Лескіним [41].

На слов'янському матеріалі теж досліджувалися різні аспекти ономатопеї – це праці Д.Боранича, Ф.Копечного, Р.Смаль-Стоцького, С.М.Толстої, Г.Більфельдта.

У русистиці проблематиці ономатопоетики російської мови присвячені праці А.І.Германовича, В.Н.Добровольського, Л.А.Капанадзе, С.А.Карпухіна, С.С.Шляхової.

На сьогодні вже сформувалися основні положення теорії ономатопоетики, однак проблема мовних контактів майже не досліджена. Вперше цю проблему порушив Г.Г.Більфельдт [30;31] на IX Міжнародному з'їзді славистів.

В.Шпербер, беручи участь в обговоренні доповіді Г.Г.Більфельдта : *Onomatopoeica im Sörbischen und Deutschen //Zeitschrift für Slavistik. – 1982. – N 3. – S. 323-331* на цьому з'їзді, зазначив, що в сфері ономатопоетичної лексики відношення між мовами набагато складніші, ніж в загальній лексиці.

Ця лексика не завжди підлягає загальним закономірностям фонологічної системи і фонологічного розвитку мови. В обговоренні доповіді Г. Г. Більфельдта також взяли участь німецькі лінгвісти В.Айхлер [31,с.222] та Ф.Гінце [31, с.222].

Слід зазначити, що навіть терміни, характерні для внутрішніх одиниць ономатопоетичної системи, зокрема для відономатопоетичних дієслів, є типологічними. Зокрема, у німецькому мовознавстві на позначення цих дієслів вживається термін *lautmalende Wörter (Schallwörter)*, вказуючи на те, що в цих мовних одиницях існує прямий природний зв'язок між значенням і звучанням [8, с.22-23]. У славистиці функціонує термін *zvukomalebne slovesa*, в якому теж фіксується зв'язок звучання дієслова із його значенням – *малювати, зображати, супроводжувати дію звуком*.

Предметом нашого розгляду є слов'яно-германські семантичні площини в галузі оноματοпоетики: універсалії.

На фонетичному рівні функціонують власне ономатопи різної будови – дво-, три-, чотирифонемні, які дають розгалужену систему похідних дієслів та іменників як у слов'янських, так і в німецькій мові.

Двофонемним словацькому *mú* *napodobňuje zvuk, ktorý vydáva hovädzí dobytok: Mú, mú, mú – kravu sa s paše vřacajú* (SSJ, II, s.195); *mu vydávať múkavý zvuk (obyč. o krave): Čo tá krava toľko mučí?* (SSJ, II, c.212) та укр. *му* на позначення ревіння корови, вола. Замукав віл мурий, жадно шию витягуючи в степ. А із степу з далнини, як відгук: – Му - у!(СУМ, IV, с. 818) відповідає нім.трифонемне *muh* (Kindersprache – мова дітей; *für das Brüllen des Rindes* 'для ревіння великої рогатої худоби'; *muhen* 'мукати (про корову)' (Duden, с.1218).

Трифонемні ономатопи:

Словацьке *bim* *cit. (obyč. v spojení bim - bam) naznačuje úder zvona: z našej veže... bim – bam, bom* (SSJ, I, s.95); пор.нім. *bam* *für einen dunklen Glockenschlag* 'для низького удару дзвону' –звідси похідні дієслова *bammeln / baumeln* 'теліпатися, висіти' (Duden, с.252), а також нім.*bim* *für einen hellen Glockenklang* 'для дзвінкого удару дзвону' та похідні: *bimmeln* 'дзвонити, дзенькати, брязкати'; *die Bimmel* 'дзвіночок, дзвоник'; *die Bimmelei* 'дзвін, дзенькіт' (Duden, с. 320), нѐм. *bimmeln a bammeln o hlaholu zvonů* (ESJČ, s.54).

Словацьке *bum* *naznačuje výbuch, tupý úder, pád al. zabubnoval krátko: bum, bum, bum!* (SSJ, I, s.143); укр. *бум* уживається як наслідування звуку від пострілу, удару дзвона, барабана і т. ін. (СУМ, I, с.255); пор.нім. *bumm/ bum* *für einen dumpfen Schlag* 'для глухого удару'; похідні: *bummern* 'бити кулаком по столу'; *bummeln* 'бродити вештатися'; *der Bummel* 'прогулянка'; *die Bummelei* 'повільність, недбалість'; *der Bummeler* 'гуляка, ледар' (Duden, с. 357).

Словацьке *mau* *expr. vydávať charakteristický zvuk (o mačke), mraučať: Mačka mavčí ; maušec jag mačata – falošne, zle spievať* (SSJ, II, с.136).

Словацький варіант *miau* 1. vydávať zvuk „miau“, mraučať(о mačke): Maška miauká. Mačka miafči, keď ju dachto ulapi za chvust. 2. expr. fňukať, plakať (о deťoch): Dzecko začalo miaučec (SSJ II, 158), інший словацький варіант *mňau* 1. vydávať charakteristický zvuk, mraučať (о mačke): Mačka mňaučí. Pusti tu kočku, vidíš, že mňaučí (SSJ, II, с179) мають паралель нім. *miau* – няв! für den Laut der Katze 'для звуку кішки'; похідне *miauen* 'нявкати' (Duden, с.1186). До нім. *miau* можна навести чеське *mňou* у переносному значенні 'невизначено говорити, клянчити'; ст.ч. *tau* і *mňau*; багато діалектних форм: *mňa(ň) mnágat*, теж зі значенням 'хникати, нарікати, комусь надоїдати та ін'. — За походженням ономатопи і в інших мовах: хорв. *tau*, словін. *tav*; з м'якістю в російській *мяу*, пол. *miau*(ESJČ, s.371); поширене в усіх індоєвропейських мовах – пор. у слов'янських бр. *мяў*, п. *miau*, слц. *mňau*, вл. *mjaw*, нл. *mijaw*, болг. *мяу*, схв. *mǎu*, слн. *tav*, – ономатопи, очевидно, успадковані ще з праіндоєвропейської мови; – пор. нвн. *miauen*, *tauen*, дангл. *tawen*, англ. *mew*, *miaow*, фр. *miauler*, гол. *tauwen*, норв., дат. *mjaue*, перс. *taw*; у частині неіндоєвропейських: тур. *taw-*, *mijaw-*, *mijavla-* 'нявкати', кит. *miau* 'кіт' (ESJČ, s.371).

Словацьке *mék* 1. expr. vydávať mekotavý zvuk, bľačať (о овciach, kozách a i.): Koza mečí. 2. expr. hlasno plakať: Čo to dzecko toľko mäčí?(SSJ, II, с.142); пор. нім. чотирифонемне *meck* für das Meckern der Ziege 'для мекання кози'; похідні *meckern* 'мекати, бекати; бурчати скиглити'; *die Meckerei* 'бурчання скиглення' (Duden, с.1171).

Словацьке *ťuk* cit. napodobňuje alebo naznačuje jemné buchnutie, jemný úder, ťuknutie, zaklopanie, d'obnutie: Tenkým prstom zaklopalo na oblôčik: ťuk!; ťuk – ťuk na okienku; Vrabci a sýkorky i d'atlík tisnú sa až do kurína:ťuk, ťuk, ťuk! (SSJ, IV, s.608); укр. *тук* 1. Уживається для передачі коротких стуків. Вітерець гойдав суху гіллячку клена, і вона стукала в шибку, немов дятел: *тук - тук*. Пор. чотирифонемне нім. *tuck-tuck* Lockruf für Hühner 'заманюючий заклик для курей'; похідне - *tuckern* 'стукати' (Duden, с.1787); нім.варіант *tick* für ein tickendes Geräusch 'для цокуючого шуму'; похідне *ticken* – 'цокати (про

годинник)' (Duden, с.1748).

Чотирифонемні утворення:

Словацьке *bums, bumst* 'naznačuje výstrel, tupý úder, pád' (SSJ, I, st.143); пор.нім. *bums*– бух! бряк! für einen dumpfen Schlag, Stoß, Aufprall 'для глухого удару, поштовху'; похідне *bumsen* 'бухнутися, гепнутися' (Duden, с. 358).

Словацькі варіанти з різними вокальними елементами: *klap* napodobňuje zvuk, ktorý vzniká pri udieraní tvrdým predmetom: klapotky - klapotky klap, klap, kto vyskočí bude chlap (SSJ, I, s. 695); *klep* napodobňuje zvuk vznikajúci pri narážaní tvrdých predmetov: Mlynec pri každom skrute *klep – klep; klep, ceng, klep, zvonja kladivá*(SSJ, I, s.700); *klop* - *klop* vyjadruje klepanie: Tlmený dych i klop - klop všade (SSJ, I, s.703); *klop* vyjadruje krátke údery na tvrdý predmet: *Klop, klop*. Čie sú to kroky pod oblokmi? Kolesá preskakovali výhybky (SSJ,I, s.705). Пор. німецьке *klapp* - ляп! лясь! хляп! грюк! бах! für einen kurzen, stumpfen Ton durch einen leichten Schlag oder für einen leichten Knall 'для короткого, тупого звуку від легкого удару або шуму'; похідні - *klappen / klappern/ kläppern* 'ляскати, стукати, гриміти, деренчати' (Duden, с. 995-996). Нім. варіант *klaps* розширений за рахунок *s* хляп! ляп! лясь! für ein leises, klatschendes Geräusch 'для тихого, хлюпаючого шуму'; похідні: *klapsen* – 'давати ляпаса, ляскати, плескати'; *das Klaps* 'ляпанець, удар, стук' (Duden, с. 996).

Словацьке *kuku, kukú* napodobňuje kukanie, volanie kukučky: kukulienka, kde si bola... Hajaja, kukuku, sedela som na buku. (Гуд. pieseň) kukaj, kukučka, ak kukú, tak kukú (SSJ,I, s.789); *kuk, kukuk* 1.napodobňuje hlas kukučky; 2. naznačuje nazretie, nakuknutie: Vedia očami blýskať: Kuk sme, kuk tam(SSJ, I, s.788). Укр.куку означає крик зозулі. Між листям десь Зозуля закувала: – Куку!; Од ставків зозуля десь на осиці ранковій зраділа: – куку!.. куку!; А по бурі, шуми, гуку залунало: куку! куку! (СУМ, с.).Пор.нім.*kuckuck* – ку-ку 'для крику зозулі'; похідне *der Kuckuck* 'зозуля' (Duden, с.1067). С.Ульманн зауважував: “Загальновідомо, що між ономатопоетичними елементами (при

всій умовності багатьох із них) у різних мовах часто спостерігається вражаюча схожість...Поза сумнівом, показовим є той факт, що існує звукова схожість у назвах зозулі не тільки в індоєвропейських мовах, але й між індоєвропейськими і деякими угро-фінськими мовами” [23, с.258]. Причиною такої схожості є те, що у всіх мовах світу об’єктивна основа ономапопеї одна й та ж – позамовне звучання. Адже звуконаслідування в усіх мовах з’являються в одній і тій же галузі значення – крику, шуму, скрипу і т. д., звуку взагалі.

Словацьке *kvá*, *napodobňuje zvuk, hlas, aký vydáva vrana, žaba, kačka: kváče vrana, kvá - kvá* (SSJ, I, s.798); розширений варіант *kvak*, *zried. i kváky* *napodobňuje hlas žaby, vrany al.kačice: Ty lan kvákať kváky - kvak!* (SSJ, I, s.798); укр.*ква* означає крик жаби. Мов жаби квакають: *ква - ква!* (СУМ, IV, с.127). Пор. нім. *quak für den Laut, den ein Frosch oder eine Ente von sich gibt* ‘для крику жаби або качки’; похідні *quaken* ‘квакати, крякати’; *quiek für das Geräusch, das ein Schwein hervorbringt* ‘для крику свині’; *quäken/quieken* ‘пищати, верещати’ (Duden, с.1396).

Серед значної кількості словацьких ономапоетичних дієслів індоєвропейського походження типу *beltac, brhliť, brzdiť, buchaf, brinkaf, caraf, cupnuť, cupkat, čabrať sa, čáraf, drnkať, duniet, dupaf, hemžit sa, hupaf, hrkutať, hrmieť, chrlit, klepať, klepať, klopotaf, hltaf, lapaf, poletívaf, lomit, lopnuť, mačkať, packaf, piplaf sa, plieskať, práskať, žuchať, bekať, bekotať, brnkať, bzíkať, bzučaf, cikať, cvrkotať, mučaf, bukať, buniet, čivikať, čvikať, crčaf, cvrčaf, gagotať, havkať, klektať, křkať, krakať, krakať, kručaf, kukať, kvakať, kvičaf, kvokať, mekotať, mrkať, miaukať, mukať, pinkaf, vrkutať, vyť, brýzgať, brýzgat, čkať, hikať, hvizdaf, chamati, chichotať, chl’astať, chlípať, chleptať, chrápať, chrkat, chripaf, chrúpať, klokotať, koktať, kuckaf, kvilit, kýchať, lízať, lkať, mliaždit, mrkotať, brýzgať, čkať, hikať, chamati, chichotať, chl’astať, chlípať, chleptať, chrápať, chripaf, chrúpať, klokotať, koktať, kuckaf, kvilit, kýchať, lízať, lkať, mliaždit, mrkotať, pl’uf, balachať, blabotať, blekotať, brbotať, bebtať, brblaf, bručaf, dudraf, huhňaf, huhňaf, chuchňaf,*

hukať, chlamat', kvičať, lolotať, mručať, mumlať та ін. значна частина – це слов'яно-германські структурно-семантичні паралелі. Їх засвідчив В.Махек у своєму «Етимологічному словнику».

Наведемо деякі з них:

capati: jít drobnými kroky (o dětech), dem. *capkati; campati*; vč. *campřlik* dítě, jež metelí nožičkama; **něm.** *zappeln* třepetati, *capati*. (ESJČ, s.81).

cvikati: štípati kleštěmi apod.; odtud nástroj *cvikadlo, cvikat.* — **Z něm.** *zwickeyi* (ESJČ s.91).

flákati, mor. *fláгат*, šlehati (prutem, metlou), jč. *flákaný* mazaný.-

Zvukomalebne. K *flink-* se hlásí **něm.** *flinken* (ESJČ, s.143).

gáгаť msl. sic: kejhati (o husách). Zvukomalebne, **gagati* i *gágen*, **něm.** *gagágen, gackern* (ESJČ, s.148)

hafati, havati, zdobněle *havkať, havotat*, sic. *havkať, havcat*, pes *hav(k)o, havoš, havkáč*— Zvukomalebne; tak i ukr. *havkaty*, r. *gávkať, b. gavkam*; **něm.** *Wau* — *haf.* (ESJČ, s.155)

klepati, klepotati, klopotati, klepot a *klo- pot*, mor. i *klupat*; viz i *chlopať*. Postv. *oklep* = oklepaný snop, zvonec dobytku na krk), pod. něm. argot. *Klapper* mlýn. — Slovo zvukomalebne. Psl. *klepati*, zastoupeno u všech Slovanů s týmž významem. **Něm.** *klappen klopfen* (ESJČ, s.255)

kňučet, kňučení. Onom. původu, podobné útvary jsou v lit. *kniaňkti* 'mňoukat', **něm.d.** *kniautschen*; *kňučeti kňoukati*, s jiným zakončením *kňuhňati*, s *a kňáčet* o kalousů. — Zvukomalebne. **Něm.** *kniautschen* (ESJČ, s.263).

Досліджуючи слов'яно-германські семантичні універсалії в галузі ономатопоетики, ми насправді підтримуємо тезу Р.Якобсона, що мови світу можна фактично розглядати як багатоманітні варіації однієї теми, яка охоплює весь світ – людську мову.

Причиною появи і функціонування вищенаведених нами універсалій у слов'янських і німецькій мовах є те, що для всіх мов світу об'єктивна основа ономатопеї одна й та ж – позамовне звучання. Адже ономотопи в усіх мовах з'являються в одній і тій же галузі значення – крику, шуму, скрипу і т. д.,

звуку взагалі.

Ономатоми мають узагальнювальну семантику, завжди передають конкретне значення. Їх семантика перебуває у відносній, приблизній відповідності з позамовними звучаннями, оскільки вона є результатом їх відтворення мовою, звідси і причина фонетичної вмотивованості, адже звукові оболонки цих слів пов'язані з відповідними явищами об'єктивної дійсності через їхнє значення, яке завжди конкретне.

Література

1. Ашмарин Н. И. Основы чувашской мимологии. – Казань, 1918.- 120 с.
2. Ашмарин Н. И. Подражания в языках Среднего Поволжья // Известия Азербайджанского университета. Общественные науки. – Т. 2-3. – С. 143-154; Т. 4-5. – С. 75-99. – Баку, 1925.
3. Ашмари Н. И. О морфологических категориях подражаний в чувашском языке. – Казань, 1928. – 160 с.
4. Бубрих Д. В. К проблеме изобразительной речи // Учен. зап. Карело-финского ун-та. Исторические и филологические науки. – Петрозаводск, 1949 – Т. 3. – Вип. I. – С. 85-94.
5. Воронин С. В. К обоснованию объективной классификации ономатопов // Литовская республиканская конференция по вопросам германистики, романистики и классической филологии / Доклады и сообщения. – Вильнюс, 1968. – С. 56-63.
6. Газиева И.А. Семантика ономатопоэтической лексики в хинди. Проблемы зіставної семантики. Збірник наукових статей. – Вип. 2. - К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – С.268-273.
7. Газов-Гинзберг А. М. Был ли язык изобразителен в своих истоках? – М., 1965. – 183 с.
8. Гінка Б.І. :Лексикологія німецької мови: лекції та семінари. Навчальний посібник для студентів-германістів. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка, 2005. – 220 с.

9. Дмитриев К. Н. К изучению тюркской мимологии // Дмитриев Н. К. Строй тюркских языков. – М., 1962. – С. 59-84.
10. Звегинцев В. А. История языкознания XIX – XX веков в очерках и извлечениях. – Ч. II. М.: Просвещение, 1964. 495 с.
11. Корди Е. Е. Значение, образование и употребление междометий в французском языке: Автореф. дис... кандидата филол. наук. – Л., 1965. – 19 с.
12. Корнилов Г. Е. Имитативы в чувашском языке. – Чебоксары, 1984. – 183 с.
13. Кудайбергенов С. Подражательные слова в киргизском языке. – Фрунзе, 1957. – 108 с.
14. Кунгуров Р. Изобразительные слова в современном узбекском литературном языке: Автореф. дис. ... кандидата филол. наук. – Ташкент, 1962. – 25 с.
15. Ладченко М., Вашкі Е. Контрастивний аналіз відономатопоетичних дієслів мовлення: на матеріалі німецької та угорської мов // Ювілейний збірник на честь 80-річчя від дня народження професора Петра Лизанця. – Ужгород: Патент, 2010. – С. 298-307.
16. Ладченко М. М., Юсип-Якимович Ю. В. Verba Dicendi: німецько-слов'янські лексичні паралелі // Сучасні дослідження з іноземної філології. Збірник наукових праць. Випуск 8. Відп. ред. Фабіан М. П. – Ужгород: ТОВ „Папірус-Ф“, 2010. – С. 296-304
17. Лапкина Л. З. Английские и башкирские акустические ономотопы (опыт типологического исследования): Автореф. дис. канд. филол. наук. – 1979. – 19 с.
18. Лурье С. Я. Неизменяемые слова в функции сказуемого в индоевропейских языках. – Львов: Изд-во Львовского ун-та, 1955. – 71 с. 17. Рамстедт Г. Введение в алтайское языкознание. – М., 1957. – 254 с.
19. Словник української мови: В 11-и т. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. 1-11.
20. Сапогова Л. И. Некоторые вопросы теории звукоподражаний // Вопросы английской и французской филологии. – Тула, 1972. – С. 118-131.

21. Скаличка В. Исследование венгерских звукоподражательных выражений // Пражский лингвистический кружок. – М.: Наука; 1967. – С. 277 – 316.
22. Торопцев И. С. Исходные моменты объективации // Проблемы онома-
сиологии / Научные труды Курского пед. ин-та. – Курск, 1975. – С. 3-147
23. Ульманн С. Семантические универсалии // Новое в лингвистике. – Вып. 5.
Языковые универсалии. – М.: Прогресс, 1970. – С. 250-293.
24. Хакулинен Л. Развитие и структура финского языка. – Ч. 2. – М., 1955. –
292
25. Худайкулиев М. Подражательные слова в туркменском языке: Автореф.
дис. канд. филол. наук. – Л., 1959. – 19 с.
26. Чиронов С. В. Ономатопоэтические слова в современном японском языке
(Проблемы функционирования) : Дис. канд. филол. наук : 10.02.22 : Москва,
2004 - 221 с.)
27. Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоэтика як абсолютна та семантична мовна
універсалия. // Науковий вісник Ужгородського університету: Філологія. –
№ 3. — Ужгород. – 1998.— С.40-46.
28. Юсип-Якимович Ю. В. Ономатопоэтика українських говорів Карпат:
семантична, фонетична, словотвірна структура та похідність онома-
топів. –
Ужгород: Гражда, – 2007. – 268 с.
29. Якобсон Р. Значение лингвистических универсалий для языкознания.
Перевод В.В.Шеворошкина. // Звегинцев В.А. История языкознания XIX – XX
веков в очерках и извлечениях. – Ч. II. – С.392.)
30. Bilfeldt H. H. Onomatopoeica im Sörbischen und Deutschen // Zeitschrift für
Slavistik. – 1982. – N 3. – S. 323-331.
31. Bilfeldt H. H. Ономатопоэтика в серболужицком и немецком // IX Меж-
дународный съезд славистов. – Киев, сентябрь, 1983 / Материалы дискуссии.
Языкознание. – К.: Наукова думка, 1986. – С. 217-222.

32. Bittner M. Die onomatopoetischen Verba der Türkischen. – Wiener z.f.d. Kunde 2. Morgenlanges, 1912. – Bd. 26. – S. 263-269.
33. Diego V. de. Etimologías naturales. – Revista de dialectología y tradiciones populares. – 1965, vol. 20. N 1/2. – P. 3-39.
34. Duden. Deutsches Universalwörterbuch. – Mannheim: Dudenverlag, 2011. – 2112 S.
35. Grammont M. Onomatopées et mots expressifs // Revue des langues romanes. – 1901, vol. 44. – N 1. – P. 97-158.
36. Graur A. Contribuții la studiul raportului dintre forma și conținutul cuvintelor // Studii și cercetări lingvistice. – 1953, vol. 4. – P. 89-97.
37. Iordan I. Lingvistica romanică (Evoluție. Curente. Metode). – București, 1962. – 439 p.
38. Kořinek J. Studie z oblastí onomatopojie. – Praha, 1934. – 296 p.
39. Hilmer H. Schallnachahmung Wortschöpfung und Bedeutungswandel. – Halle, 1914. – 356 s.
40. Ladtschenko M. Onomatopoetische Verben des Sprechens in der deutschen Umgangssprache // Germanistik in der Ukraine. Jahrbuch 6'2011. – K., 2011. – S. 109-112.
41. Leskien A. Schallnachahmung und Schallverba in Litauischen // Indogermanische Forschungen, 1902-1903. – Bd. 13. – S. 165-212.
42. Machek V. Studie o tvoření výrazů expresivních. – Praha, 1930. – 156 s.
43. Machek V. Etymologický slovník jazyka českého. – Praha, 1957. – 866 s.
44. Machek V. Origine des verbes slaves en -ot-ati-/-et-ati-, -it-ati // Sborník filozofickej univerzity Komenského. Philologica. – 16. – Bratislava, 1964.
45. Mirambel A. La langue grecque moderne. – Paris, 1959. – 473 p.
46. Ramstedt G. Über onomatopoetische Wörter in den altaischen Sprachen // J. Soc Finno-ougrienne 1951, N 55. – P. 106-112.
47. Schwentner E. Die primären Interjektionen in den indogermanischen Sprachen. – Heidelberg, 1924. – 68 s.

48. Spitzer L. Stilstudien. – München, 1928. – Bd. 1. – S.85-100.

49. Wittoch B. Onomatopée rominești on-ng-/-no- // Melanges linguistiques offerts a Emil Petrovici Cercetări de linguistica III. – Suppliment, 1958. – P. 548-559.

СЛАВЯНО-ГЕРМАНСКИЕ СЕМАНТИЧЕСКИЕ УНИВЕРСАЛИИ В ОБЛАСТИ ОНОМАТОПОЭТИКИ

М.М. Ладченко, Ю. В. Юсип-Якимович

Аннотация

В статье исследуются славяно-германские семантические универсалии в области оноματοпоэтики. Хотя сопоставляемых языки принадлежат к разным языковым систем, но в них функционируют универсальные семантические образования. Семантика этих слов мотивирована звуками окружающего мира.

Ключевые слова: оноματοпоэтика, семантические универсалии, внеязыковое звучания, оноματοпы, семантическая мотивированность.

SLAWISCH-GERMANISCHE SEMANTISCHE UNIVERSALIEN IM BEREICH DER ONOMATOPÖIE

M.M. Ladtschenko, J.V.Jusyp-Jakymowytsh

RESÜMEE

In der Abhandlung werden die slawisch-germanischen semantischen Universalien im Bereich der Onomatopöie untersucht. Zur onomatopoetischen oder lautmalenden Lexik gehören die Wörter, die von verschiedenen Lauten der Natur gebildet werden. Es können die Geräusche und Laute der Menschen, Tiere, Vögel, Gegenstände und Erscheinungen der Umwelt sein. Obwohl die vergleichenden Sprachen zu verschiedenen Sprachsystemen gehören, weisen sie bestimmte Ähnlichkeiten bei der Bildung und Semantik der lautmalenden Lexik auf. In den meisten Fällen lässt sich die Semantik dieser Wörter motivieren. Die festgestellten Besonderheiten der Onomatopoetika haben universellen Charakter, sie sind also Sprachuniversalien, weil sie in allen Sprachen der indoeuropäischen Sprachfamilie vorhanden sind.

Kernwörter: Onomatopöie, Lautmalerei, semantische Universalien, Onomatopoetikon, außersprachliche Lautung, semantische Motiviertheit.

